

تألی نوی

سوناکاووی نقوش سکه و مهرهای ساسانی

مؤلف:

دکتر سامان رزین

عضو هیأت علمی گروه باستان شناسی دانشگاه تبریز

دکتر مریم ظهوریان

مدرس گروه باستان شناسی دانشگاه تبریز

نشر مهر و حرفت

تأملی نو بر معناکاوی نقوش سکه و مهرهای ساسانی

سرشناسه: فرزین، سامان، ۱۳۶۷ -

عنوان و نام پدیدآور: تاملی نو بر معناکاوی نقوش سکه و مهرهای ساسانی / مولفان سامان فرزین، مریم ظهوریان.

مشخصات نشر: بیرجند: نشر چهار درخت، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۲۰۳ ص: مصور، جدول.

شایک: ۱۸۰۰۰، ۱۸-۴، ۸۴۲۱-۶۰۰-۹۷۸:

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: سکه‌های ساسانی

Coins, Sassanid : موضوع

موضوع: سکه شناسی - ایران - تاریخ

History — Iran — Numismatics: **ضوء**

موضوع: ایران - تاریخ - ساسانیان: ۲۲۶ - ۶۵۱ م.

Iran -- History -- Sassanians, 26-65. ۲۶-۶۵

شماره افزودنی: ۱۳۶۷ -

ده بندی: ۶۱، ۲/۴ تا ۱۳۹۵

۴۹۵۵' ۳۷ ده بندی دیوے

شماره کتابشناسی: ۵۳۷ (۲۶)

حقوق این اثر متعلق به مؤلف است.

مؤلفان: دکتر سامان فرید - دکتر مهیم ظاهریان

ناشر: نشر چهار درخت

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

امور فنی و طرح جلد: مهدی مرتضوی

محل نشر: پیر چند

چاپ و صحافی: مہرنگ

شایک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۲۱-۱۸-۴

قیمت: ۱۸۰۰۰ ریال

خرید اینترنتی این کتاب در سایت www.4derakht.ir

بیرجند، خیابان معلم، بین معلم ۴۴ و ۱۵ خرداد، نشر چهار درخت

تلفون: ۳۲۴۳۳۲۸۶ - ۵۶. همراه: ۵۶۱۷۱۵۵ - ۹۱۵.

www.4derakht.ir

ငါတို့အတွက်

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱

فصل اول: تاریخ سیاسی و مذهبی ساسانیان

۵..... جغرافیای تاریخی - سیاسی ساسانیان

۶..... مختصری از تاریخ سیاسی ساسانیان

۹..... مذهب در تمدن ساسانیان

۱۰..... مذهب زرتشت و آیین مزدیسنا

۱۱..... زروانیه

۱۲..... مانوی

۱۳..... مزدکیه

۱۴..... صابیین

۱۵..... بودایی

۱۵..... مسیحیت

۱۶..... یهود

فصل دوم: تجزیه و تحلیل نقوش سکه‌های ساسانی

۱۹..... مقدمه

۲۰..... تاریخچه سکه‌شناسی ساسانی

۲۳..... تاریخچه سکه

۲۴..... سکه‌ها و ضربخانه‌های ساسانی

۲۶..... سکه‌شناسی شاهان ساسانی

۲۷.....	سکه‌های اردشیر اول (۲۴۰ - ۲۲۴م).....
۲۹.....	مشخصه کلی سکه‌های اردشیر اول.....
۳۰.....	سکه‌های شاپور اول (۲۷۱ - ۲۴۰م).....
۳۳.....	مشخصه کلی سکه‌های شاپور اول.....
۳۴.....	سکه‌های بهرام دوم (۲۹۳ - ۲۷۶م).....
۳۷.....	مشخصه کلی سکه‌های بهرام دوم.....
۳۸.....	سکه‌های نرسی (۳۰۳ - ۲۹۳م).....
۴۰.....	مشخصه کلی سکه‌های نرسی.....
۴۰.....	سکه‌های شاپور دوم (۳۷۹ - ۳۰۹م).....
۴۲.....	مشخصه کلی سکه‌های شاپور دوم.....
۴۳.....	سکه‌های بهرام چهارم (۳۹۰ - ۳۸۸م).....
۴۵.....	مشخصه کلی سکه‌های بهرام چهارم.....
۴۵.....	سکه‌های یزدگرد اول (۴۲۰ - ۳۹۹م).....
۴۷.....	مشخصه کلی سکه‌های یزدگرد اول.....
۴۷.....	سکه‌های یزدگرد دوم (۴۵۷ - ۴۳۸م).....
۴۹.....	مشخصه کلی سکه‌های یزدگرد دوم.....
۴۹.....	سکه‌های پیروز (۴۸۴ - ۴۵۹م).....
۵۱.....	مشخصه کلی سکه‌های پیروز.....
۵۱.....	سکه‌های قباد اول (۵۳۱ - ۴۸۸م).....
۵۳.....	مشخصه کلی سکه‌های قباد اول.....
۵۳.....	سکه‌های خسرو اول (۵۷۹ - ۵۳۱م).....
۵۵.....	مشخصه کلی سکه‌های خسرو انوشیروان.....
۵۵.....	سکه‌های بهرام ششم (۵۹۱ - ۵۹۰م).....
۵۷.....	مشخصه کلی سکه‌های بهرام ششم.....
۵۷.....	سکه‌های خسرو دوم (۶۲۸ - ۵۹۰م).....
۵۹.....	مشخصات کلی سکه‌های خسرو دوم.....

۶۲.....	بررسی و تجزیه تاج شاهان بر روی سکه‌های ساسانی
۶۷.....	بررسی و تجزیه نقوش پشت و حاشیه سکه‌ها در دروه ساسانی
۷۰.....	اسطوره و روایات تاریخی نماد و نشانه‌های سکه‌های ساسانی
۷۰.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش ایزدان
۷۰.....	نقش ایزد اهورامزدا
۷۱.....	نقش ایزد میترا
۷۳.....	نقش ایزد آناهیتا
۷۶.....	نقش ایزد بهرام
۷۸.....	نقش ایزد تیشتر
۷۹.....	اسطوره و روایات تاریخی ارزش حیوانی
۷۹.....	نقش شیر
۸۰.....	نقش سگ
۸۳.....	نقش اسب
۸۳.....	نقش قوچ
۸۵.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش پرنده
۸۵.....	نقش عقاب
۸۶.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش گیاهی
۸۶.....	نقش برگ نخل
۸۸.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش سماوی
۸۸.....	نقش ماه
۹۲.....	نقش ستاره
۹۶.....	نقش تشعشعات نور
۹۶.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش اسطوره‌های
۹۶.....	نقش سیمرغ
۹۷.....	نقش سگ
۹۸.....	نقش خفاش

۹۹.....	نقش طاووس.....
۱۰۱.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش مذهبی.....
۱۰۱.....	نقش فره.....
۱۰۲.....	نقش آتش.....
۱۰۴.....	نقش بال.....
۱۰۵.....	نقش مروارید.....
۱۰۷.....	دایره - گوی.....
۱۰۷.....	نقش در انتهای در حال اهتزاز.....
۱۰۸.....	تحلیل معنایی نماد و نشانه‌های موجود در سکه‌های ساسانی.....
۱۰۸.....	نقوش ایزدان.....
۱۰۸.....	نقش اهورامزدا.....
۱۰۹.....	نقش آناهیتا.....
۱۰۹.....	نقش مهر.....
۱۱۰.....	نقوش حیوانی.....
۱۱۲.....	نقوش پرندگان.....
۱۱۲.....	نقش عقاب.....
۱۱۳.....	نقوش سماوی.....
۱۱۳.....	نقش ماه.....
۱۱۳.....	نقش ستاره.....
۱۱۳.....	نقش تشعشعات خورشید.....
۱۱۴.....	نقوش گیاهی.....
۱۱۴.....	نقوش اسطوره‌های.....
۱۱۴.....	نقش سیمرغ.....
۱۱۴.....	نقوش مذهبی.....
۱۱۴.....	نقش فره.....
۱۱۶.....	نقش آتش.....

نقش آتشدان	۱۱۷
نقش کنگره	۱۱۷
نقش گوی	۱۱۸
نقش بال	۱۱۸

فصل سوم: تجزیه و تحلیل نقوش مهرهای ساسان

مقدمه	۱۲۱
تاریخچه مهرشناسی ساسانی	۱۲۲
تاریخچه مهر	۱۲۴
مهرشناسی	۱۲۶
نقوش انسانی: بادشاهان	۱۲۶
شاپور دوم	۱۲۶
بهرام چهارم	۱۲۶
قباد اول	۱۲۷
نگین انگشتری شاپور اول	۱۲۸
نقوش انسانی: صاحب منصبان	۱۲۸
ملکه	۱۲۸
مؤید و مغ	۱۲۹
سالار میفروشان	۱۳۱
رئیس دلاوران	۱۳۱
نقوش ایزدان	۱۳۲
آناهیتا	۱۳۲
الهه نیکه	۱۳۳
ایزد بهرام	۱۳۴
تیشتر	۱۳۷
نقوش حیوانی	۱۳۹
شیر	۱۳۹

۱۳۹.....	شیر در حالت ایستاده
۱۳۹.....	شیر در حال جدال با گاو
۱۴۰.....	شیر بالدار
۱۴۱.....	اسب بالدار
۱۴۱.....	سگ
۱۴۲.....	نقوش پرندگان
۱۴۲.....	خروس
۱۴۳.....	عش کلاغ
۱۴۳.....	نقوش گیاهی
۱۴۴.....	گل رز
۱۴۴.....	گل انار
۱۴۵.....	نقوش اسطوره‌های
۱۴۵.....	سیمرغ
۱۴۶.....	ابوالهول
۱۴۶.....	نقوش مذهبی
۱۴۶.....	نقش آشدان
۱۴۷.....	اسطوره و روایات تاریخی نماد و نشانه‌های مهرهای ساسانی
۱۴۸.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش ایزدان
۱۴۸.....	نقش الهه نیکه
۱۵۰.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش حیوانی
۱۵۰.....	نقش گراز
۱۵۰.....	نقش گوزن
۱۵۱.....	نقش شتر
۱۵۱.....	نقش بزکوهی
۱۵۲.....	اسطوره و روایات تاریخی نقوش پرندگان
۱۵۲.....	نقش کلاغ

نقش خروس	۱۵۴
اسطوره و روایات تاریخی نقوش گیاهی	۱۵۵
نقش انگور	۱۵۵
نقش انار	۱۵۵
نقش گل رز	۱۵۶
اسطوره و روایات تاریخی نقوش مذهبی	۱۵۶
نقش شاخ	۱۵۶
تحلیل معنایی نماد و نشانه‌های موجود در مهرهای ساسانی	۱۵۶
نقوش انسانی: پادشاهان	۱۵۷
نقوش انسانی: صاحب منصبان	۱۵۸
نقوش انسانی: ایزدان	۱۵۹
نقش ایزد آناهیتا	۱۵۹
نقش ایزد نیکه	۱۵۹
نقش ایزد بهرام	۱۶۰
نقش ایزد تیشتر	۱۶۲
نقوش حیوانی	۱۶۲
نقش شیر	۱۶۲
شیر به صورت ایستاده	۱۶۲
نقش شیر در جدال با گاو	۱۶۲
نقش شیر بالدار	۱۶۳
نقش اسب بالدار	۱۶۴
نقش سگ	۱۶۵
نقوش گیاهی	۱۶۵
نقش انار	۱۶۵
نقش گل رز	۱۶۶
نقوش پرندگان	۱۶۸

۱۶۸.....	نقش کلاغ
۱۶۸.....	نقش خروس
۱۶۹.....	نقوش اساطیری
۱۶۹.....	نقش سیمرغ
۱۶۹.....	نقش ابوالهول
۱۷۵.....	نقوش مذهبی
۱۷۵.....	نقش آتش و آتشدان

فصل چهارم: نتیجه و بحث

۱۷۹.....	نتایج بدست آمده از بحث و تحلیل نماد و نشانه‌های سکه‌های ساسانی
۱۸۶.....	نتایج بدست آمده از بحث و تحلیل نماد و نشانه‌های مهرهای ساسانی
۱۹۳.....	منابع و مراجع

پیشگفتار

سکه یکی از ابزارهای کهن در بازشناسایی نگاه مذهبی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی مردمان باستان است. در این راستا اگرچه سکه یکی از مهمترین عوامل در اقتصاد و تجارت دنیای باستان بوده است اما نقوش ضرب شده بر روی سکه‌ها نگاهی دیگری از زوایای تاریک دوران باستان در اختیار باستان‌شناسان قرار می‌دهد. در این کتاب تلاش بر این است که با مطالعه بر روی سکه‌های شاخص دوران ساسانی از ۱۳ پادشاه مقتدر آن زمان ((اردشیر اول (۲۲۴-۲۴۱)، شاپور اول (۲۴۱-۲۷۲ م)، بهرام دوم (۲۷۶-۲۹۳ م)، نرسه (۲۹۳-۳۰۳ م)، شاپور دوم (۳۰۹-۳۷۹ م)، بهرام چهارم (۳۸۸-۳۹۹ م)، یزدگرد اول (۳۹۹-۴۰۱ م)، یزدگرد دوم (۴۳۸-۴۵۷ م)، پیروز (۴۵۹-۴۸۴ م)، قباد اول (۴۸۲-۵۳۱ م)، خسرو اول (۵۳۱-۵۷۹ م)، بهرام پنجم (۵۹۰-۵۹۱ م)، خسرو پرویز (۵۹۰-۶۲۸ م)) در طول بازه زمانی ۲۲۴ تا ۶۲۸ م)) نگاه مذهبی را به‌عنوان یکی از جنبه‌های جامع ساسانی را در کنار نگاه سیاسی در عرصه تجارت و اقتصاد آن زمان را مورد بازبینی و تحلیل قرار دهد که این امر منجر می‌گردد به دلایل معنایی و چرایی استفاده این نقوش بر سکه‌ها پی‌برده و به تحلیل حساسی از جامعه مذهبی - سیاسی ساسانیان دست یابیم. باید در نظر داشت که در کنار سکه در تجارت بازرگانان به‌جمع به یک سند اعتباری نیز مورد نیاز بوده است که نقش این سند اعتباری را می‌توان به مهرها نسبت داد. مهرها علاوه بر مهر و موم کردن کالا برای جلوگیری از تقلب و فرار مالیاتی می‌تواند مدرک معتبری را اندیشه جهان‌شناختی یک جامعه نیز محسوب گردد. همچنین مهرهایی که نقش شاهان و صاحبان مسئول بر آن نقش شده از منظر اعتباری و همچنین فرامین اجرایی در داد و ستد و دیگر زمینه‌های اجتماعی بسیار حائز اهمیت بوده و حتی می‌توان نظام طبقاتی ساسانیان را نیز در مهرها باز شناخت. در این راستا معنای سکه و مهر از غنی‌ترین منابع در بازشناسایی دنیای کهن به ویژه دوره ساسانی می‌توان محسوب نمود بنابراین در این تألیف به صورت روشمند، ابتدا تمامی نقوش موجود بر سطح و پشت سکه‌ها شناسای و طبقه‌بندی گردیده سپس با توجه به اسطوره و روایات تاریخی تمامی نقوش معناییابی شده و پس از آن با توجه به فضای گفت‌وابی جامعه ساسانی به تحلیل معنایی در اندیشه جهان‌شناختی ساسانیان پرداخته گردیده شده است. همچنین این روش در مطالعه مهرهای مورد مطالعه در این کتاب نیز اتخاذ گردید. لازم به ذکر است برای جلوگیری از گستردگی و دسترسی به معنایی دقیق در تحلیل جامعه مذهبی - سیاسی ساسانیان تنها نقوشی در مهرها مورد مطالعه قرار گرفته‌اند که در سکه‌ها تجسم یافته‌اند که این امر به نوبه خود

تفاوت و یا شباهت دیدگاهی در تجسم این نقوش در سکه و مهرها را به همراه دارد. از آنجا که تاکنون کتابی تخصصی در در زمینه معناکاوی نقوش سکه‌های ساسانی و بازتاب معنایی این نقوش بر مهرهای ساسانی برای بازسازی نگاه مذهبی - سیاسی جامعه ساسانی تألیف نگردیده است به عقیده نگارنده این تألیف خواننده را قادر می‌سازد تا درک بصری و معنایی دقیقی از جامعه مذهبی - سیاسی ساسانی مبتنی بر نقوش تجسم یافته بر روی مهرها و سکه‌ها دست یابد.